

Különös vízkereszt...

Próbálom beleképzelni magam egy afrikai vagy távol-keleti diák helyébe, aki megáll a ferencesek templomának jobb hátsó mellékoltáránál. Mit mond neki az oltárkép? Mária és a gyermek Jézus látható rajta, amint felhőkön lebegnek. Mindkettő fején korona, valószínűtlenül feltéve. Így nem marad meg senki fején. Mária koronájáról fátyol hullik alá. A gyermek kezében varázseszköz: skapuláré. Ezt nyújtja a kép alján, lángok között vergődő emberek felé. Azok felnéznek összeszetett kezekkel, könyörgő szemekkel.

Egy komor mítoszt ábrázol a kép.

Újságot veszek a kezembe, amelyből megtudom, hogy Dadaglio bíboros, főpenitenciárius szerint a mostani kihirdetéstől kezdve a pápai áldás és bűnbocsánat a TV-n keresztül is eléri a szentségi hatást. Értem,

és érteni, jól érteni akarom ezt az egészet, de a cikk gunyoros hangja – „A modulált istenség” – mégiscsak olyasvalamit idéz fel bennem, hogy lám, a Hivatal birtokba vette, megszentelte az elektromos hullámokat, valamit csinált velük, amit csak a Hivatal tehet velük, s ettől fogva az így előálló természetudományos, elektronikus képződmény már szentséget, áldást és bűnbocsánatot hordoz, amit nem hordoz például a bűnös mellett álló keresztény testvérének akármilyen igyekezete. Valami előrehaladás történt a korszerű bűnbánattartás terén, de a Hivatal az aktív, ő művelt ismét valami modernet, de nem tudom, mi történt az emberi lélek megfordulása, bűnbánattartása terén.

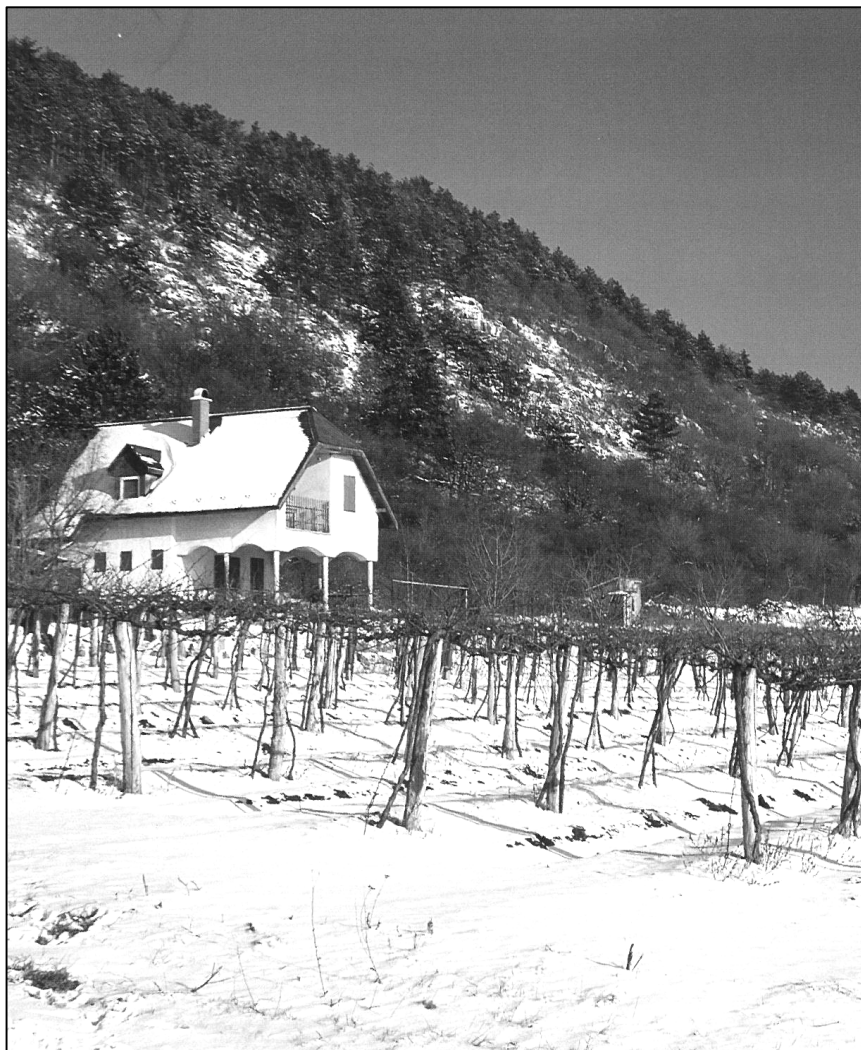
Elgondolkodom, amikor érzelmeimmel és értelmemmel szembe szegülök a történelem és a jelenkor mítoszaival. A társadalmi viszo-

nyok, a termelőerők fejlődése révén az evangéliumi hitre jobbról-balról rárakódott, nagyon is mulandó, s talán már eleve is hamis képzetekkel. Se szeri se száma annak, amivel már nem tudok azonosulni, de amivel a lázadó vagy a szabotáló pap-ság sem tud azonosulni, nem is akar azonosulni, miközben a főparancsnokságról jönnek a kemény, határozott irányelvek és cselekvési utasítások.

Megcsodálom Ratzinger bíboros határozottságát, intelligens mozgását, híveinek öntudatos hangját, a reá figyelő magyar konzervatívok gyors hadrendbe állását. Honnan ez az önbizalom? A Bibliából, a természetudományból, a gazdaságtudományból? Hiszen mindezek eredményei dübörögve ostromolják azt a zárt erődöt, amelynek Hivatal a neve. Honnan az önbizalom? A Hivatal ön-bizalmából, amely az isteni logosz, azaz tudás és szó kizárólagos letéteményesének érzi magát, miközben szerte a világon human és reál szakemberek százezrei hajolnak könyveik, műszereik fölé, és bontják ki a valóság új és új, a Hivatal által elképzelhetetlen darabját? Jóllehet a század megmutatta, hogyan megy előre a világ, mégis, szorongat a félelem ettől az ismeretlen hatalomtól, amely ítélkezni akar az emberek felett, amely az abszolút Tekintély erejével akar megfélemlíteni, gyávává tenni, igaz emberi célkitűzésektől eltántorítani. Mert ebben nőttem fel, engedelmeskedőnek neveltek, s a tekintély erejével befolyásolták életalakításomat.

Tele vannak az újságok keserű cikkekkel, és most, amikor túljutunk a színódus misztériumokat előtérbe helyező nyilatkozatain, Hansjakob Stehle maliciózan megkérdezheti: „Elhagyja-e az egyház az embereket?” Beletemetkezik egy önmaga által önmagáról elképzelt kép kergetésébe, és nem törődik a világ valós gondjaival, a szenvedők és megaláztatottak egyre nagyobbra növő problémáival.

Az Egyházak Világtanácsának (EVT) kairói ülésén valakik nem bírták tovább a kihívás feszültségét, és nyilatkozatban álltak a megkínzott, kizsákmányolt, meggyötört emberek mellé. Igen, ők nem akar-

ták otthagyni a minden joguktól megfosztottakat, melléjük akartak állni akkor, amikor már nincs más lehetőségük az eltiportaknak, csak a radikális, önvédelmi forradalmi fellépés az istentelen-embertelen bánásmóddal szemben. Álltunk már mi is így oda – elvileg, pápai szinten – a végképp magukra maradtakhoz, kimondtuk mi is valamikor, Bogotában, a jogos forradalom elvét, de amikor felmerült egy egész kontinens felszabadító forradalmának apokaliptikus képe az első világgal szemben, akkor – és ma – megtiltjuk a felszabadítás eme önvédelmi teológiájának hirdetését. Akkor, amikor a Föld egy másik érdekszférájában az igaz katolikus hit kritériumának tartjuk annak megvallását, hogy önvédelemből, de a ránk bízottak védelméből egészen biztosan szabad fizikai, fegyveres erővel is szembeszállni a támadóval. Két valós sátáni hatalom fenyegetése között jár ellentmondásos tojástáncot az egyház. Még ez sem lenne végzetes baj, ha legalább bevallaná azt gyakorlati nyomorából, nem pedig a megváltoztathatatlanul ki nyilatkoztatott isteni erkölcs szavára teszi. Az egyház otthagyja a latin-amerikai összevertet a braziliai útfélen, és otthagyja a békét munkáló erőket a kelet-európai földeken. Beletemetkezhet saját misztériumába, miközben a tanácstalanok, a segítőtárs nélküliek árván kesereghetnek. Az EVT odaáll a feketék mellé, és van bátorsága hozzá, mert kezében puskát szorongat. Bátor és szolidáris a puska erejében. Bátor-e a Lélek erejében is? Ezt nem tudom, megkérdezni sem tudom. Feltételezhetem, ha akarom, kétségbe is vonhatom, ha akarom. Nem ez a fontos. Az a fontos, hogy mit képzelek a magam számára. Minek az erejében állok, állnék én a nincstelenek mellé? A puska biztonságot adó erejében, vagy a Lélek teljes bizonytalanságba vezető erejében? Boldognak érezném-e magam, ha a Lélekben lennék szelíd, vagy inkább azt vallanám, hogy boldogok és istennektetszők azok, akik puskával teremtenek igazságot és békét?

Az újságíró egymás mellé teszi Hans Baldung Grien képét a háromkirályok imádásáról és egy iszapba merült kolumbiai kislány képét, aki nyakig merült a mocsokba, és nem tudták egy éjjelen át kiszabadítani, mert nem volt szivattyú, amivel a sarat eltávolíthatták, majd az őt leszörító betonlapot leemelhették

volna. A kislány reggelre meghalt, halálában egy ottmaradt mentő volt mellette, aki egész éjszaka énekelt neki. Nem hagyta magára. Arannyal és mirhával körülrakott és körülötméjezett gyermek mítosza, és egy valóságos gyermek csendes dallal kísért halála. Igen, meg kellene bolondulni, Istent csak gyűlölni lehetne, ha az első kisgyermek misztériummá nyilvánított mítosza nem válik egy Atyját kétségbeesetten hívó ártatlan ember halálos drámájává.

„Új esztendőben mi vigadjunk, Vízkereszt napján hálát adjunk!”

Az ember megkérdezi, van-e értelme a moralizálásnak, ha szent könyveinket szorongatva, évszázadokon át csak folyik a sok tinta, hangzik a sok beszéd, és mindig minden kezdődik előről. Nem groteszk, anakronisztikus, másokat rángató figura-e minden moralista, amikor azt gondolja, éppen ő tud értelmet, helyes utat adni mások életének? Nemcsak az nagy felelősség, hogy azt mondjuk: „Előre”, hanem az is igen nagy kockázat, másoknak azt mondani: „Utánam!” – mondja Balogh Pista bácsi. „Idd meg, édes öregem, a feketekávédat, aztán ostorozd tovább nyugodtan az emberiséget” – hangzik szatirikusan.

A moralistának kettős keserve van. Az egyik abból ered, hogy azt látja: más dolgokban, a tudományokban az emberiség mégiscsak előrehalad. Elméletek megdőlhettek, de az új elméletek azért dönthetik meg a régieket, mert a valóság nagyobb darabját tárják fel, vagy a már megismert valóság mélyebb rétegeihez jutnak el, bensőbb törvényszerűségeket világítanak meg. Az pedig, hogy valami igaz, a kísérlet, a megfigyelés segítségével viszonylag egyszerűen, hogy úgy mondjam „érzelemmentesen” igazolható. Ugyanakkor az ember elképed azon a létbeli meghatározottságon, amellyel valakik így vagy úgy értelmezik az evangélium mondanivalóját. Az ember elképed, és időnkint bizonytalanná válik: ön-maga-e a tökéletesen ostoba, vagy valaki más áll fatális értetlenséggel a jó hír információja előtt. Mert logikailag, kívülről, egy harmadik pontból nézve, mindkettő lehetséges.

A másik keserv, amiről utoljára pár nappal ezelőtt, Hamvas Bélánál olvastam, de amellyel kapcsolatban a nyáron a harmincas évek Max

Planckját idéztem, és amiről egyébként minden tisztességes ember tud, az magának a moralistának a belső küzdelme, aminek révén gyarló életével megpróbálja, meg kell, hogy próbálja alátámasztani azt a morális látást, amit útként vall. Az elmélet és gyakorlat közelítése, amely oly tökéletlenül megy, vagy mondjam inkább: nem megy – sokak számára botrány, csak egyesek számára érthető. Nem kell hozzá szuperintellektus, kifinomult műveltség. Tudta ezt az egyszerű ember is, amikor a sikeres élet titkaként azt jelölte meg, hogy „el tud-e valaki menni azon a keskeny úton, amelyen a tisztességes emberek járnak”. A moralista másik, még fájóbb sebe, ha azt látja, hogy gyatrán tud elmenni, vagy el sem tud menni azon az úton, amelyet a sajátjának szeretne tudni.

Elmélet és gyakorlat eredményes közelítése. Teréz anya annyit-amennyit gondol Istenről és jó hírről, de azt megvalósítja. Roger Schütz így vagy úgy képzei feladatát, de amit elgondol – a külső szemlélő úgy látja – megteszi. Egyes emberi életek sikerülnek, mások sikertelenségükkel merednek ránk. Kritikám éles és radikális. Utam világos. Milyenre sikeredtem? Jóságommal, irgalmammal meg tudom-e védeni utamat. Meg tudom-e védeni az irgalmatlannak tartott Istent?

Kritikus vagyok és kíméletlen. Amikor bírálók, valódi önbírálatot végzek-e, vagy megsemmisítem egyházamat és vele együtt hívó önmagamot is? Elpusztítok minden szakrumot és misztériumot, amely hordozza az ember megmenekülését?

Így torkollik ez a gondolatsor önvizsgálatba, aminek a során kell lennie megsemmisítésnek, és kell lennie új vállalásnak. A személyes bűnbánat, a metanoia, gyakran valami elhagyása, otthagyása, ön-magam számára megsemmisítése, mivel enélkül nincs mód az ellentétes, a jézusi érték vállalására. És kell lennie bátorságnak, kell lennie irgalmasságnak, kell lennie azokhoz állásnak, akikkel senki sem törődik. Az új esztendőben csak akkor tudok vigadni, valaminek is örülni, ha jó ez az önvizsgálat, és eredményes a tervezés.

Merza József

(1986)